

Uzayın Barışçıl Amaçlarla Keşif ve Kullanımı İlkesi Bakımından Uyduların Kullanımı

Use of Satellites in Terms of the Principle of Exploration and Use of Space for Peaceful Purposes

Kerem Batır * , Pervin Şeker **

Öz

Uzay, giderek artan önemiyle günümüzde teknolojik gelişmenin en önemli alanlarından biri haline gelmiştir. Başlangıçta askeri faaliyetlerin yoğunlukta olduğu bu alan zaman içerisinde çok sayıda aktöre ev sahipliği yapmıştır. Alanın gelişimine yönelik kırılma 4 Ekim 1957 tarihinde Sputnik I uydusunun fırlatılmasıyla gerçekleşmiştir. Dönemin uzay güçleri arasındaki yarış sürerken yaşanan bu gelişme Uzay Çağı'nı başlatmıştır. Bu dönemden itibaren uzay faaliyetleri giderek hız kazanmıştır. Devletler arası rekabet hali, alanın korunması ve düzenlenmesini önemli hale getirmiştir. Alana yönelik oluşturulan hukuki düzenlemelerde dönemin uzay güçlerinin yaklaşımları ve tarihsel olaylar etkili olmuştur. Bununla birlikte hazırlanan anlaşma ve ilkelerde bazı evrensel ve değişmez ilkeler belirlenerek bu doğrultuda hareket edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda alanın kullanımına ilişkin önemli evrensel ilkelerden biri 'uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı' ilkesidir. Bu ilke aktörlerin alana yönelik yaklaşımları doğrultusunda farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Günümüzde ise gerek aktörlerin çeşitlenmesi gerekse alana yönelik faaliyetlerin artan ve değişen yapısı kavramı yeniden değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bununla birlikte, kavramın yapısındaki belirsizlik hali bazı uzay faaliyetlerinin hukuki açıdan uygunluğunu tartışmalı hale getirmektedir. Uzay endüstrisinin en eski ve önemli uygulama alanlarından olan uydular, bu değişimin yaşandığı alanlardan biridir. Bugün gelinen noktada uyduların çift yönlü kullanımı bu bağlamda belirsizlik yaratmaktadır. Dolayısıyla gelinen durum, uzay uygulamalarının uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı ilkesiyle ilişkisini yeniden gözden geçirmeyi gerektirmektedir. Bu bağlamda makale, uyduların çift yönlü kullanımını uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı ilkesi bağlamında örnekler üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Uzay hukuku, Uzay çağı, Uydular teknolojisi, Uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı, Çift yönlü teknolojiler

Abstract

Space is now a predominant area for technological development, and its importance is increasing. This area was initially dominated by military activities but has hosted numerous agents over time. The launch of the Sputnik I satellite on October 4, 1957, marked a turning point in space exploration. This event signaled the beginning of the Space Age as the major powers continued their race for space. Activities involving space have increased in momentum since that time. The protection and regulation of space have become important because of interstate competition. The approaches of space powers and historical events were effective in the legal regulations. Moreover, some universal and unchangeable principles have been defined in legal regulations. In this context, the principle of "exploration and use of outer space for peaceful purposes" is significant. This principle has been interpreted in various ways, depending on the perspectives of actors vis-à-vis space. The current scenario of diversified actors and the expanding and changing structures of space-related activities necessitates a reevaluation of this principle, whose structural ambiguity renders the legality of some

* Kerem Batır (Prof. Dr.), İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye.

E-posta: kerem.batir@ikc.edu.tr ORCID: 0000-0001-8884-220X

** Sorumlu Yazar: Pervin Şeker, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler, İzmir, Türkiye. E-posta: pervin-seker@hotmail.com ORCID: 0000-0001-8728-5755

Atf: Batır K, Şeker P, "Uzayın Barışçıl Amaçlarla Keşif ve Kullanımı İlkesi Bakımından Uyduların Kullanımı" (2023) 43(2) PPII 615. <https://doi.org/10.26650/ppil.2023.43.2.1274126>

space activities controversial. Satellites represent one of the oldest and most important application areas of the space industry and their use evinces visible transformations. The dual use of satellites creates uncertainty in the context of the stated principle. The current circumstances thus necessitate a reconsideration of the relationships between space applications and the principle of peaceful use. This study examines the dual-use nature of satellites, citing examples of the principle of exploration and use of space for peaceful purposes.

Keywords

Space law, Space age, Satellite technology, Peaceful exploration and use of outer space, Dual-use technologies

Extended Summary

This study evaluated the use of satellites, which denote an important space-based tool for peaceful purposes' which is one of the humanity. To achieve its objective, it adopted the perspective of a fundamental principle of space law: the exploration and use of outer space for peaceful purposes. Thus, the following research questions were posed for the study:

- Why are satellites used?
- How has the use of satellites changed in the historical context?
- What does the principle of exploration and use of outer space for peaceful purposes mean by the term "peaceful purposes"?
- How is this term referenced in legal documents?
- What problems could be presented by the exploration and use of satellites for peaceful purposes and why?

Currently, the area of space law is intensively combines law and technology. Rapid technological developments emanate from the competition between space powers and reveal the need for permanent legal regulations. The unpredictable nature of space-related activities also mandates legal regulation. Scrutiny of the existing legal procedures discloses that they have not advanced at a similar pace to technological progression. This situation necessitates an examination of space activities in a legal context.

Satellites exemplify such rapidly evolving technological progress. In the beginning, they were used primarily by a limited number of states for military purposes. A paradigm shift occurred after the Cold War, which has made it necessary for activities to be assessed from a legal perspective. Space activities became classified as "old" and "new" in the scholarly literature because of the impact of the Cold War, which resulted in the intensive use of space by diverse actors and transformations in the ways space could be accessed. These changes are reflected in a graph generated from the quantitative data analyzed during the present study.

The paradigm shift in space exploration demands the assessment of current practices in a legal context. The present study examines the texts of international treaties and United Nations documents to conduct such an evaluation. This scrutiny includes articles

from legal documents related to space law as well as areas accorded a status similar to space, for instance, the 1959 Antarctic Treaty. The study's objective of investigating the use of relevant areas for peaceful purposes is highlighted in its examination of the relevant legal texts. Therefore, it focuses on elucidating the common construal of the concept of peaceful purposes and how this term should be evaluated in the context of space activities. The literature analysis reveals that the concept of peaceful purposes is inferred as use that is “nonaggressive” and “nonmilitary.”

The use of the term “nonaggressive” implies that the mere evaluation of aggression in military terms would be limiting. Therefore, it would be apposite to institute the idea of “peaceful purposes” as a category to examine whether the nature of space exploration activities is aggressive. Conversely, the use of the term “nonmilitary” suggests that military activities are incompatible with the concept of peace. Thus, space-related activities should be assessed as military and non-military activities. This literature review disclosed that the nature of unarmed military activities cannot be defined. Such actions are problematic because of the lack of an institutional basis from which the issue may be discussed in an international context. This situation demands discourse, especially because satellites form the focus of this study and their dual-use nature is considered.

This duality of use creates an uncertain area when satellites are considered in the context of the principle of exploration and use of space for peaceful purposes. For instance, remote sensing and communication satellites are frequently used in a dual manner. Similarly, commercial satellites are intensively deployed and are also used for dual purposes.

The 1991 Gulf War and the Russia–Ukraine War that began in 2022 are outstanding examples of such dual use of satellites. Cases such as the acquisition of rights to satellite images and the tracking of movements by nations by commercial satellites have been reported during these wars. Satellites have not yet become tools for armed activities; however, they have provided significant data flow for unarmed military activities. This fact evokes the question of whether the nature of such activities can still be deemed limited to the scope of the principle of the exploration and use of space for peaceful purposes. In addition, the present study reveals that the statement “exploration and use of space and satellites for peaceful purposes” encompasses an indeterminate area for the actors using satellites as well as the private agents who make them available. Accordingly, this study cites examples of satellite use and evaluates them in the light of the principle.

I. Giriş

Barış kavramı yüzyıllardır savaşın yokluğu olarak tanımlanmıştır. İnsanlığın zaman içerisinde gerçekleştirdiği faaliyetler doğrultusunda kavramın kapsamı genişlemiştir. Bu nedenle kavram yalnızca savaşın yokluğu olgusuyla değil, toplumun ihtiyaçlarıyla ve sosyal ve ekonomik alanlarda istikrarın sağlanmasıyla ilişkili hale gelmiştir¹. Günümüzde insanlığın önemli faaliyet alanlarından olan uzay, benzer şekilde gelişim göstermiştir. Teknolojik gelişmeler alana uyum sürecini hızlandırırken rekabet halini beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla alanın ‘barış’ kavramı çerçevesinde ele alınması bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır.

Son yıllarda alanın önemli araçlarından olan uydular, faaliyetlerin hız kazanmasıyla birlikte rekabetin giderek arttığı konulardan biridir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ‘Yeni Uzay’ (*New Space*) olarak adlandırılan dönemin başlaması sistemdeki kırılmayı temsil etmektedir. Bu bağlamda, askeri amaçla kullanılan uyduların ticari ve bireysel alanda artan kullanımı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, belirli kullanım amacına yönelik fırlatılan uyduların ‘gerektiğinde’ farklı amaçlara yönelik çift yönlü kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, mevcut hukuki düzenlemeleri ve belirlenen temel ilkelerin tanımını sorgulamayı gerektirmektedir.

Buradan hareketle makale, günümüzde uyduların çift yönlü kullanımını uzay hukukunun temel ilkelerinden olan ‘uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı’ (*exploration and use of outer space for peaceful purposes*) açısından ele almayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda ilk olarak uyduların kullanım alanlarına ve tarihsel gelişim sürecine kısaca yer verilecektir. Ardından literatürde barış ve barışçıl amaçlar kavramına ilişkin yer alan yaklaşımlara ve dönemin uzay güçlerinin görüşlerine yer verilecektir. Üçüncü başlıkta uzayın barışçıl amaçlarla kullanımının uzay hukukuna ilişkin temel hukuki metinlerde nasıl yer aldığına değinilecektir. Son olarak uyduların barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı başlığında ise uyduların çift yönlü kullanımı uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı ilkesi bağlamında örnekler üzerinden ele alınacaktır.

II. Uyduların Kullanım Alanları ve Uydu Kullanımının Tarihsel Gelişimi

Uydu genel anlamıyla, ‘uzay keşif programı ile ilişkili belirli işlevleri yerine getirmek için kasti olarak Dünya yörüngesine yerleştirilmiş insan yapımı aletlerle donatılmış nesnelere’² olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde uydular, artan kullanım alanları ve gelişen ekonomik yönüyle uzay faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde önemli araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar çoğunlukla pasif sistemler olarak tanımlansalar

1 Martina Smuclerova, ‘Use of Outer Space for Peaceful Purposes’ (*Oxford Research Encyclopedia of Planetary Science*, 26 Nisan 2019) <<https://oxfordre.com/planetaryscience/view/10.1093/acrefore/9780190647926.001.0001/acrefore-9780190647926-e-38>> Erişim Tarihi 5 Ekim 2021.

2 Paul Dickson, *A Dictionary of the Space Age* (1st edn, Johns Hopkins University Press 2009) 172.

dahi, aynı anda çeşitli amaçlara yönelik kullanılabilir yapıdadır. Yapım özelliklerine göre doğal ve yapay olarak incelenebilecek olan uydular, kullanım amaçlarına göre de çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Kullanım amaçlarına göre değerlendirildiğinde uyduları iletişim, seyrüsefer, meteoroloji, gözlem ve keşif uyduları gibi gruplandırmak mümkündür.

İletişim uyduları, günlük hayatta kullandığımız teknolojik araçların küresel ağa entegrasyonunu sağlamanın yanı sıra askeri anlamda da önemli konumdadır.³ Öte yandan keşif uyduları ise askeri ve ulusal güvenlik alanında yoğun olarak kullanılmakla birlikte; erken uyarı, görüntüleme ve okyanus gözetleme gibi bilimsel işlevler için de kullanılabilir. ⁴ Benzer şekilde seyrüsefer uyduları çift yönlü kullanılmakta olan uydulardır. Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) TRANSİT sistemi, diğer adıyla Donanma Seyrüsefer Uydu Sistemi (*Navy Navigation Satellite System-NAVSAT*), Rusya'nın Küresel Uydu Konumlandırma Sistemi (*Global Navigation Satellite System-GLONASS*)⁵, Avrupa Birliği'nde kullanılan GALILEO, Çin'de COMPASS/BEDIDOU seyrüsefer sistemi ve Japonya'da Quasi-Zenith Uydu Sistemi (*Quasi-Zenith Satellite System- QZSS*)⁶ bu uydulara örnektir. Ayrıca meteorolojik uydular da hem askeri hem de sivil amaçlı kullanılmaktadır. Askeri operasyonların planlanmasında önemli destek sağlayan meteoroloji uyduları, atmosferik verilerin iletilmesi amacıyla kullanılmaktadır.⁷

Tarihsel süreçte uyduların uzay faaliyetlerinde önemli konuma gelmesi 1950'lerden sonraki dönemde gerçekleşmiştir. 1950-60 yılları arasındaki süreçte daha çok askeri temelli kullanılan uydu teknolojileri, 1960'lı ve 1970'li yıllarda yeni aktörlerin alana girişiyle hız kazanmıştır. Bu süreçte özellikle Avrupalı aktörlerin girişimleri dikkat çekmektedir. 1980'den itibaren ise hükümet merkezli faaliyetlerin yanı sıra, ticari aktörlerin faaliyetleri artış göstermiştir. Uzay faaliyetlerinin ticarileşme girişimlerinin hızlandığı bu süreçte Spot Image, PanAmsat ve Arianespace gibi şirketler ortaya çıkmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren uydulara yönelik serbestleşme faaliyetleri ile birlikte uyduların kullanım alanlarının özelleştiği görülmektedir.⁸ Özellikle Soğuk Savaş'ın etkisiyle yaşanan dönüşüm ile birlikte süreç hız kazanmıştır. 2000'li yıllarda ise uydu çeşitliliğinin giderek arttığı ve ticari ve bireysel aktörlerin faaliyetlerinin dikkat çekici olduğu görülmektedir.⁹

3 Bhubendra Jasani ve Maria A. Lunderius, 'Peaceful Uses of Outer Space-Legal Fiction and Military Reality' (1980) 11(1) Bulletin of Peace Proposals 57, 59; Jürgen Scheffran, 'Dual-Use in a New Security Environment - The Case of Missiles and Space' (2006) 26 INESAP Information Bulletin 48, 50.

4 Patrick K. Gleeson, 'Legal Aspects of the Use of Force in Space' (Master thesis, McGill University Institute of Air and Space Law 2005) 16-18.

5 ibid 20; Scheffran (n 3) 50; Otto Koudelka, 'The Technical Dimension of Space' in Christian Brünner and Alexander Soucek (eds), Outer Space in Society, Politics and Law (Springer-Verlag 2011) 49-50.

6 Koudelka (n 5) 50.

7 Gleeson (n 4) 18-19.

8 Ram S. Jakhu and Joseph N. Pelton, Global Space Governance: An International Study (1st edn, Springer 2017) 113-114.

9 Degant Paikowsky, 'What Is New Space? The Changing Ecosystem of Global Space Activity' (2017) 5(2) New Space 1, 1-2.

Soğuk Savaş sürecinde yaşanan sistemsel kırılma uzayı bir test alanı haline getirmekle birlikte alana yönelik kullanılan kavramların doğasında belirsizlik yaratmıştır. Jürgen Scheffran'ın da belirttiği üzere uzay teknolojisi, askeri hakimiyet ve teknolojik ilerleme kavramları eş anlamı hale gelmiştir.¹⁰ Bu durum alana ilişkin temel kavramları ele almayı gerektirdiğinden bir sonraki başlıkta uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanım ilkesinin analiz edilebilmesi için, barışçıl amaçlar kavramına ilişkin yaklaşımlara değinilecektir.

III. Barışçıl Amaçlar Kavramı Üzerine

İnsanlık zaman-mekân içerisindeki yolculuğu boyunca faaliyetlerini karada, denizde ve havada sürdürmüştür. Bugün ise teknolojinin de etkisiyle yoğun olarak uzay alanında gerçekleştirilen faaliyetler hız kazanmıştır. Alana yönelik faaliyetlerin artması hukuki düzenleme oluşturma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Alanda düzenin ve istikrarın sağlanması için, hukuki düzenlemeler yoluyla, genel tabirde savaşın yokluğu olarak tanımlanan barışın sağlanması amaçlanmıştır. Kiran Krishnan Nair'in de vurguladığı üzere, her ne kadar deniz ve hava sahasında önemli savaşlar gerçekleşmiş olsa da barışçıl amaçlarla keşif ve kullanım kavramının sadece uzay bağlamında bu denli baskın olduğu görülmektedir.¹¹ Bu bağlamda başlıkta, barışçıl amaçlar kavramına ilişkin yaklaşım ve yorumlara yer verilerek değerlendirme yapılacaktır.

Uzay hukukuna ilişkin hukuki metinler incelendiğinde alanın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımının ön plana çıkan bir ilke olduğu dikkat çekmektedir. Bir sonraki başlıkta hukuki metinlerde ilkeye nasıl yer verildiği ele alınacaktır. Bu başlıktaki tartışma ise, barışçıl kavramının literatürde nasıl yorumlandığına ilişkindir. Hukuki metinlerdeki vurguya rağmen kavramın yeterince tanımlanmamış olması, kavramın nasıl yorumlanacağına ilişkin boşluklar yaratmıştır. Bununla birlikte Soğuk Savaş sonrası yaşanan paradigma değişimi ile kavramı algılama biçimimizin değişmesi bu belirsizliği derinleştirmiştir. Bu bağlamda literatür incelendiğinde, barışçıl amaçlar kavramının kullanımının saldırgan olmayan (*non-aggressive*) ve askeri olmayan (*non-military*) şeklinde iki grupta ele alındığı görülmektedir.¹²

10 Scheffran (n 3) 48-49.

11 Kiran Krishnan Nair, *Small Satellites and Sustainable Development-Solutions in International Space Law* (1st edn, Springer 2019) 7.

12 Seha L. Meray, *Uzay ve Milletlerarası Hukuk: Uzay Hukukunda İlk Adımlar* (1st edn, Ankara Üniversitesi Basımevi 1964) 189-197; Martin Menter, 'Peaceful Uses of Outer Space and National Security' (1983) 17(3) *The International Lawyer* 581, 584-86; Johannes M. Wolff, 'Peaceful Uses of Outer Space Has Permitted Its Militarization – Does It Also Mean Its Weaponization?' in Kersting Vignard (eds), *Making Space for Security?* (UNIDIR 2003) 8; Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk* (3rd edn, Turhan Kitabevi 2005) 303-307; Fabio Tronchetti, 'Legal Aspects of the Military Uses of Outer Space' in Frans von der Dunk and Fabio Tronchetti (eds), *Handbook of Space Law* (1st edn, Edward Elgar Publishing 2015) 339-42; Annette Froehlich, Vincent Seffinga and Ruiyan Qui, 'Initial Mandates of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space (COPUOS) and the Conference on Disarmament (CD)' in Annette Froehlich and Vincent Seffinga (eds), *The United Nations and Space Security: Conflicting Mandates between UNCOPUOS and the CD* (1st edn, Springer 2020) 24-28.

Buradan hareketle bu başlıkta, barışçıl amaçlar kavramının saldırgan olmayan ve askeri olmayan yorumuna ilişkin yaklaşımlara yer verilecektir. Bu yaklaşımlar arasındaki farklılıklar belirtilerek, alandaki önemli aktörlerin kavramı nasıl yorumladığı ele alınacaktır.

A. Kavramın Saldırgan Olmayan Yorumu

Barışçıl amaçlar kavramının kullanıma ilişkin literatürde yer alan yaklaşımlardan biri, kavramın saldırgan olmayan şeklinde yorumlanmasıdır. Bu yaklaşıma göre kavramın askeri olmayan şeklinde yorumlanması, askeri faaliyetleri belirlemeyi gerektirdiğinden, alana ilişkin faaliyetlere sınırlama getirecektir. Zira alana yönelik ilk faaliyetler dönemin uzay güçlerinin rekabetleri dolayısıyla askeri amaçlar çerçevesinde şekillenmiştir. Ayrıca alana yönelik faaliyetlerin de askeri girişimlerle başlamış olması nedeniyle, kavramın askeri olmayan şeklinde yorumunun alandan yararlanmaya kısıtlama getireceği belirtilmektedir.¹³ Alex Meyer'in de vurguladığı üzere *"barışçıl" terimini askeri olmayan şeklinde yorumlamak, hiçbir askeri hareketin 'barışçıl' olamayacağı sonucuna götürmektedir.*¹⁴ Dolayısıyla bu durum barış zamanı gerçekleştirilen ve askeri nitelik taşısa da saldırgan davranış sergilemeyen faaliyetler bakımından belirsizlik yaratacaktır. Bu yoruma aynı şekilde Martin Menter de, kavramın Birleşmiş Milletler Şartı'ndaki (BM Şartı) kullanımına dikkat çekerek destek vermektedir. Bu bağlamda Menter, açık denizlerde uluslararası hukuku ihlal etmeden sürdürülen faaliyetleri örnek göstermektedir.¹⁵ Bu nedenle saldırgan olmayan yorumunun daha uygun olacağı benzer bir analogi ile ilişkilendirilerek belirtilmiştir.

Alana ilişkin literatür incelendiğinde Batılı ve Amerikalı yazarların saldırgan olmayan terimini tercih ettiği dikkat çekmektedir.¹⁶ Bu bağlam ABD özelinde öncelikle 1958 yılında çıkarılan Milli Havacılık ve Uzay Kanunu'nda yer bulmuştur. Kanun çerçevesinde ABD'nin benimsediği temel yaklaşım, uzay faaliyetlerinin barışçıl amaçlarla gerçekleştirilmesini ve askeri kuvvetler tarafından yürütülmesini öngörmektedir.¹⁷ Bununla birlikte, ilgili kanunun hazırlanma sürecinde etkin rol oynamış olan George J. Feldman, bu yaklaşımın kavramın 'saldırgan olmayan' yorumuna yönelik olduğunu belirtmektedir. Feldman'a göre saldırgan olan ve olmayanı birbirinden ayırt etmek zor olmayacaktır. Bu doğrultuda Feldman, *'dünya yüzeyindeki*

13 Meray (n 12) 191-193.

14 Alex Meyer, 'Legal Problems of Outer Space' 1962 28(4) Journal of Air Law and Commerce 339, 341.

15 Menter (n 12) 584-585.

16 Meray (n 12) 189; Annette Froehlich, Vincent Seffinga and Ruiyan Qui, 'The Development of the Mandates of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space (COPUOS) and the Conference on Disarmament (CD) and the Collaboration Between the Forums' in Annette Froehlich and Vincent Seffinga (eds), *The United Nations and Space Security: Conflicting Mandates between UNCOPUOS and the CD* (1st edn, Springer 2020) 102-103.

17 Andrew Gallagher Haley, *Space Law and Government* (Appleton-Century-Croft 1963) 417 Aktaran: Meray (n 12) 190-191.

nesnelere doğrudan zarar verebilecek olan saldırgan uzay araçları ve faaliyetleri'nin saldırgan olarak tanımlanabileceği önerisinde bulunmuştur.¹⁸ Bu ifadelere paralel olarak, 3 Aralık 1962 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK) görüşmesinde ABD benzer tutumunu sürdürerek uzayın saldırgan olmayan amaçlarla kullanılması gerektiğini vurgulamış ve silahsızlanma sürecinde atılması gereken adımların önemi üzerinde durmuştur.¹⁹

Kavramı saldırgan olmayan şeklinde yorumlayanlar argümanlarını BM Şartı'nın²⁰ 2. maddesinin 3.²¹ ve 4.²² fıkralarına ve 51. maddesine²³ dayandırmakta ve gerçekleştirilen faaliyetlerin bu maddelere uygun olduğu sürece uluslararası hukuka uygun olacağını belirtmektedir. Bu bağlamda 2. madde kapsamında uluslararası uyuşmazlıkların barışçıl yollarla ve tehdit ve kuvvet kullanımından kaçınılarak çözülmesi gerektiği ifade edilirken, 51. madde çerçevesinde devletlerin meşru müdafaa hakkına değinilmiştir. Dolayısıyla bu durum, alandaki kullanım herhangi bir tehdit içermediği takdirde, askeri faaliyetlerin gerçekleştirilmesi konusunda herhangi bir engel olmadığı sonucuna götürmektedir. Bu sonuç ise, 27 Ocak 1967 tarihli, Uzay Andlaşması olarak bilinen, Ay ve Diğer Gök Cisimleri Dahil, Uzayın Keşif ve Kullanılmasında Devletlerin Faaliyetlerini Yöneten İlkeler Hakkında Andlaşma'nın 3. maddesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda, uzay faaliyetlerinin BM Şartı'na uygun olarak yürütülmesi gerektiğini belirten ilgili maddeye göre yapılacak değerlendirme, durumu daha açık şekilde ortaya koymaktadır.²⁴

18 George J. Feldman, *The Report of the United Nations Legal Committee on the Peaceful Uses of Outer Space: A Provisional Appraisal* (Second Colloquium on the Law of Outer Space, Springer 1960) 22-23.

19 UN Doc. A/C.1/PV.1289, 'First Committee Verbatim Record of the Twelve Hundred and Eight-Nine Meeting, Seventeenth Session' (3 December 1962) 13.

20 Birleşmiş Milletler Şartı'nın orijinal metni için United Nations Charter (adopted 26 June 1945, entered into force 24 October 1945) 1 UNTS XVI; Türkçe metni için Birleşmiş Milletler Andlaşması, Sanfransisko'da 26 Haziran 1945 Tarihinde Yapılmış ve İmzalanmış Olan Birleşmiş Milletler Andlaşması ile Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün Onanması Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 4801, Kabul Tarihi 15.8.1945, RG 24.8.1945/6092 kullanılmıştır.

21 Birleşmiş Milletler Şartı'nın 2. maddesinin 3. fıkrası '*Teşkilâtın Üyeleri, milletlerarası mahiyetteki uyuşmazlıklarını, milletlerarası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye koymayacak şekilde barış yolları ile çözerler.*' şeklindedir. Bkz Birleşmiş Milletler Andlaşması (n 20).

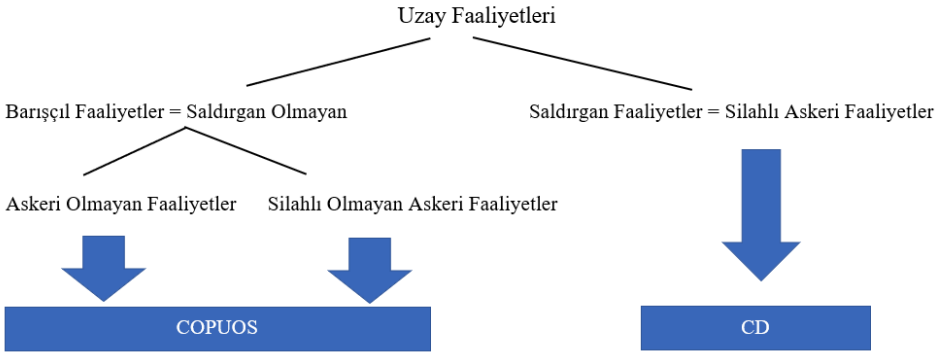
22 Birleşmiş Milletler Şartı'nın 2. maddesinin 4. fıkrası '*Teşkilâtın Üyeleri, milletlerarası münasebetlerinde gerek herhangi bir başka Devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı, gerekse Birleşmiş Milletlerin amaçları ile telif edilemeyecek herhangi bir surette, tehlide veya kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar.*' şeklindedir. Bkz Birleşmiş Milletler Andlaşması (n 20).

23 Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51. maddesi '*İşbu Andlaşmanın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler Üyelerinden birinin silahlı saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Meclisi milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası için lüzumlu tedbirleri alıncaya kadar, tabii olan münferit veya müşterek meşru müdafaa hakkına halel getirmez. Bu meşru müdafaa hakkını kullanarak Üyelerin aldığı tedbirler derhal Güvenlik Meclisine bildirilir ve Meclisin, işbu Andlaşmaya dayanarak milletlerarası barış ve güvenliğin muhafaza veya iadesi için lüzumlu göreceği şekilde heran hareket etmek yetki ve ödevine hiçbir vechüle tesir etmez.*' şeklindedir. Bkz Birleşmiş Milletler Andlaşması (n 20).

24 Manasa S Venkatachalam, 'What does it take to violate Article IV of the Outer Space Treaty: Looking to Artemis for the celestial answer' (*ILA Reporter*, 27 Ağustos 2021) < <https://ilareporter.org.au/2021/08/what-does-it-take-to-violate-article-iv-of-the-outer-space-treaty-looking-to-artermis-for-the-celestial-answer-manasa-s-venkatachalam/> > Erişim Tarihi 1 Ekim 2023.

Alanın tanımlanması ve şekillendirilmesinde kullanılan kavramların tanımlarının yetersiz olması, kapsayacakları faaliyetlerin sınırlarının belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Kavramın saldırgan olmayan ve askeri olmayan şeklinde kullanılmasının silahlı askeri faaliyetler benzeri durumları kapsayıp kapsamayacağını belirsiz bırakmıştır.²⁵ Bununla birlikte her ne kadar bahsi geçen hukuki metinlerde tehdit veya kuvvet kullanımına başvurmadan kaçınılması ifadesine yer verilmiş olsa da alan üzerindeki kontrolün zorluğu durumun belirsizliğini arttırmaktadır.

Barışçıl amaçlar kavramına ilişkin literatür ele alındığında, kavramın saldırgan olmayan yorumunu savunanların bu ayrımı faaliyetlerin silahlı olup olmaması üzerinden yaptığı görülmektedir. Bu bağlamda, Annette Froehlich, Vincent Seffinga ve Ruiyan Qui'ya göre kavramı saldırgan olmayan şeklinde ve silahlı olan ve olmayan faaliyetler üzerinden yorumlamak Şekil 1'de belirtilen tabloyu ortaya çıkarmaktadır.

Şekil 1. Eğer Barışçıl Saldırgan Olmayan Olarak Yorumlanırsa²⁶

Buna göre kavramın saldırgan olmayan şeklinde yorumlanması askeri faaliyetleri kısıtlamamakta, yalnızca silahlı askeri faaliyetler saldırgan olarak nitelendirildiği için bunun dışında kalmaktadır. Bu kapsamda askeri olmayan faaliyetler ve silahlı olmayan askeri faaliyetler saldırgan olmayan uzay faaliyetleri kapsamında ele alınacaktır. Bu faaliyetler Birleşmiş Milletler Dış Uzayın Barışçıl Amaçlarla Kullanımı Komitesi (*United Nations Committee on the Peaceful Uses of Outer Space-COPUOS*) çerçevesinde değerlendirilecektir. Öte yandan saldırgan faaliyetler silahlı askeri faaliyetler olarak ele alınmakta ve Silahsızlanma Komitesi (*Committee On Disarmament-CD*) kapsamında değerlendirileceği belirtilmektedir.

B. Kavramın Askeri Olmayan Yorumu

Literatürde barışçıl amaçlar kavramının diğer kullanımı askeri olmayan şeklindeki yorumudur. Buna göre askeri faaliyetler barışçıl kavramıyla bağdaşmayacağından,

25 Froehlich, Seffinga and Qui 'Initial Mandates of the Committee' (n 12) 26.

26 Froehlich, Seffinga and Qui 'Initial Mandates of the Committee' (n 12) 27.

kavram askeri olmayan faaliyetleri kapsamalıdır.²⁷ Bu nedenle kavramın, faaliyetlerin saldırgan olan veya olmayan yapısı üzerinden değil askeri faaliyetler kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği üzerinden ele alınması gerektiği belirtilmiştir.

Alana ilişkin literatür incelendiğinde Doğulu ve Sovyet yazarların kavramın askeri olmayan yorumunu kullandığı görülmektedir.²⁸ Bu bağlamda konuya yönelik hazırlanan 1981 tarihli Taslak Andlaşma'nın 1. maddesinde belirtildiği üzere silah taşıyan nesnelerin herhangi bir şekilde uzayda konuşlandırılmaması taahhüt edilmiştir.²⁹ Buradan hareketle, uzayda silahlanma ve askeri faaliyetler konusunda, kavramın askeri olmayan yaklaşımının benimsendiği anlaşılmaktadır.

Barışçıl amaçlar kavramını askeri olmayan şekilde yorumlayanlar argümanlarını 1959 Antarktika Andlaşması'na dayandırmaktadır. Bu bağlamda kavramın askeri olmayan yorumu Antarktika Andlaşması'nın askeri faaliyetleri '*her türlü silahın denenmesi, üs ve tahkimat yapılması, manevra vb. askeri nitelikli her önlem yasaklanacaktır*'³⁰ şeklinde ele alan 1. maddesiyle ilişkilendirilmektedir. Kavramın ve buna bağlı gerçekleştirilecek faaliyetlerin saldırgan özellik taşıyıp taşımadığından ziyade askeri niteliği öne çıkmaktadır.

Antartika Andlaşması'nın yanı sıra 27 Ocak 1967 tarihli Uzay Andlaşması'nın 4. maddesi ve BMGK'nın 20 Aralık 1961 tarihli ve 1721 (XVI) sayılı kararı benzer şekilde kavramın ilgili yorumuyla ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda ilgili karar, faaliyetlerin '*insanlığın refahı ve Devletlerin yararı*'na gerçekleştirilmesinin gereğini vurgulamaktadır. Bu ifade doğrultusunda, devletler saldırgan askeri faaliyetler nedeniyle zarar görebileceğinden, kavramı askeri olmayan şekilde ele almanın daha makul olacağı belirtilmiştir.³¹ Öte yandan 1967 Uzay Andlaşması da nükleer silah ve kitle imha silahları bağlamında düzenlemelere yer verdiği 4. maddesi bakımından tartışmalıdır. Uzay Andlaşması ve ilgili maddesinin barışçıl amaçlar kavramı kapsamında ele aldığı bağlama çalışmanın bir sonraki başlığında yer verilecektir. Fakat bu maddede nükleer ve kitle imha silahları dışında düzenlemelere yer verilmemiş olması durumu belirsiz bırakmıştır. Bununla birlikte ilgili maddenin Antarktika Andlaşma'sının ilk maddesiyle benzer amacı taşıdığını belirtmek mümkündür.

Kavrama ilişkin literatür incelendiğinde, uzay faaliyetlerinin askeri olmayan yorumunda faaliyetler askeri olup olmamaları yönünden gruplandırılmaktadır. Bu

27 Meray (n 12) 194-195.

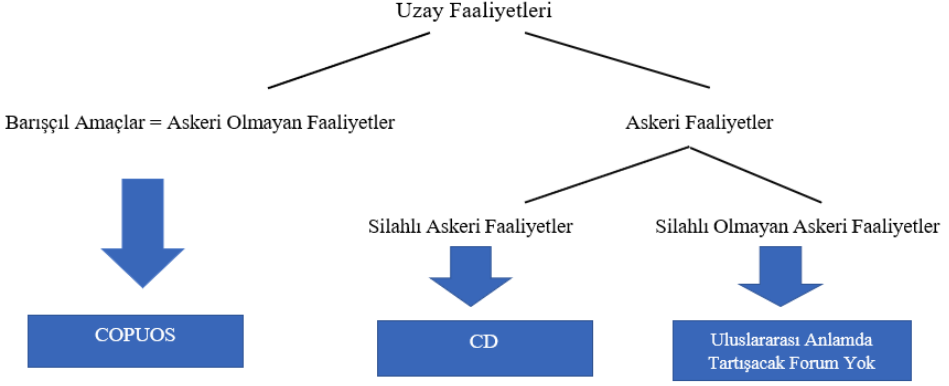
28 Meray (n 12) 189; Froehlich, Seffing and Qui 'The Development of the Mandates of the Committee' (n 16) 102-103.

29 'Letter dated 19 August 1983 from the First Vice-Chairman of the Council of Ministers of the Union of Soviet Socialist Republics, Minister for Foreign Affairs of the USSR, to the Secretary-General' (*Jaxa*) <https://www.jaxa.jp/library/space_law/chapter_3/3-2-1-2_e.html> Erişim Tarihi: 20 Ocak 2023.

30 Antarktika Andlaşması'nın orijinal metni için Antarctic Treaty (adopted 1 December 1959, entered into force 23 June 1961) 402 UNTS 71; Türkçe metni için Antarktika Andlaşması, Karar Sayısı: 95/7172, RG 18.9.1995/22408.

31 Marko G. Markov, 'Notes Concerning the Remarks of Prof. Dr. Alex Meyer Made at the Bruxelles Conference', (Fifth Colloquium, August 19-26, 1962)' den alıntılan Meray (n 12) 195.

bağlamda, Froehlich, Seffinga ve Qui kavramı ele alırken barışçıl amaçlar kavramını askeri olmayan faaliyetler ile ilişkilendirmiş ve askeri faaliyetleri silahlı olup olmadıklarına göre değerlendirerek Şekil 2’de belirtilen tabloyu ortaya çıkarmıştır.

Şekil 2. Eğer Barışçıl Askeri Olmayan Olarak Yorumlanırsa³²

Buna göre, Şekil 2’de de belirtildiği üzere, kavramı askeri olmayan şeklinde yorumlamak için askeri olan ve olmayan faaliyetleri ayırtmak gerekmektedir. Bu bağlamda barışçıl amaçlar kavramı yalnızca askeri olmayan faaliyetler ile ilişkilendirilmektedir ve bu faaliyetler COPUOS kapsamında değerlendirilmektedir. Öte yandan askeri faaliyetler ise silahlı ve silahlı olmayan askeri faaliyetler şeklinde ayrılmıştır. Burada dikkat çeken nokta, kavramın saldırgan olmayan yorumunun aksine silahlı olmayan askeri faaliyetlerin, askeri faaliyetler kapsamında değerlendirilmesidir. Bu durumda silahlı askeri faaliyetlerin CD kapsamında değerlendirileceği belirtilmiştir. Bu ayırım, önceki bölümde belirtildiği üzere askeri faaliyetlerin kısıtlanması ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Silahlı olmayan askeri faaliyetleri ise uluslararası bağlamda tartışacak merci bulunmadığı belirtilmiştir. Bu durum, uydu benzeri teknolojik uzay araçlarının çift yönlü kullanıma uygun doğaları açısından sorun teşkil etmektedir.

IV. Hukuki Metinlerde Uzayın Barışçıl Amaçlarla Keşif ve Kullanımı

Uzaya ilişkin hızla gelişen teknolojik gelişmeler olduğu kadar hukuki alanda da düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan düzenlemelerde alanın barışçıl keşif ve kullanımının öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca kavrama ilgili metinlerde bilimsel ve teknik açıdan yer verildiği kadar oluşturulan kurumların isimlerinde de yer verilmiştir.³³ Bu bağlamda başlıkta hukuki metinlerde uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı ilkesine nasıl yer verildiği incelenecektir.

³² Froehlich, Seffinga and Qui ‘Initial Mandates of the Committee’ (n 12) 26.

³³ Meray (n 12) 189.

Uzaya yönelik faaliyetlerde barışçıl amaçlar kavramına ilişkin vurgu 4 Ekim 1957 tarihinde Sputnik I uydusunun fırlatılmasından önce başlamış olsa da değişim süreci uydunun fırlatılmasıyla gerçekleşmiştir.³⁴ Süreç sonrası askeri rekabetin giderek hızlanması alana yönelik faaliyetlerin doğasını ve alanın kullanımını belirleyen ilkeleri sorgulamaya yöneltmiştir.³⁵ Bu noktada uzayın barışçıl amaçlar kavramıyla neden ve nasıl korunduğu sorusu karşımıza çıkmaktadır. Ram S. Jakhu, Kuan-Wei Chen ve Bayar Goswami'ye göre bu soruyu dört nedenle açıklamak mümkündür:

*'(1) İkinci Dünya Savaşı'nın dehşeti ve önemli ölçüde daha yüksek imha potansiyeline sahip nükleer ve diğer silahların dünya sahnesinde ortaya çıkışı; (2) iki süper gücün, diğerlerinin yanı sıra, uluslararası diplomasiyi tercih etme ve o zamanlar var olan rekabeti yeni bir alana yaymamaya yönelik siyasi iradesi; (3) yakın zamanlarda bağımsız olan ülkeler ve diğer uzay yolculuğu yapmayan güçler tarafından uzaydaki gelecekteki çıkarlarını korumak ve küresel meselelerde yeni bir rota izlerken önemli roller oynamak için ifade edilen güçlü sesler; ve (4) çok taraflılığın herkesin barış, güvenlik ve refahı için daha iyi bir seçenek sunduğunun farkına varılması'*³⁶

Kavrama ilk olarak 14 Kasım 1957 tarihinde BMGK'da alınan 1148 sayılı (XII) kararda yer verilmiştir. Bu karar çerçevesinde silahsızlanmaya dair anlaşmanın akdedilmesine öncelik verilmesi çağrısında bulunulmuştur. Anlaşmanın sağlayacağı hususlardan biri de *'uzaya gönderilecek nesnelere sadece barışçıl ve bilimsel amaçlar için olmasını sağlamak için tasarlanmış bir denetleme sisteminin ortaklaşa çalışması'* üzerinedir.³⁷ Benzer şekilde dönemin uzay güçleri olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve ABD tarafından öneriler sunulmuştur. BMGK tarafından 17 Mart 1958 tarihinde gerçekleştirilen 13. oturumda SSCB tarafından *'kozmetik uzayın askeri amaçlarla kullanımının yasaklanması, diğer ülkelerin topraklarındaki yabancı askeri üslerin ortadan kaldırılması ve kozmik uzay araştırmalarında uluslararası iş birliği'*³⁸ önerisinde bulunmuştur. Öte yandan ABD, farklı şekilde konumlanarak, alanın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı için uluslararası iş birliği sağlanması gerektiğini belirtmiştir.

Devletlerin önerileri üzerine 13 Aralık 1958 tarihinde, devletler arası rekabetin uzaya taşınmasının önüne geçilebilmesi adına 'Uzayın Barışçıl Kullanımı Meselesi' başlıklı toplantı yapılmıştır. Bu bağlamda toplantıda, alandaki müşterek menfaate ve barışçıl amaçlar kavramına vurgu yapılmıştır. Bu durum 1348(XIII) sayılı kararda *'insanlığın uzaydaki müşterek menfaatini tanımak ve uzayın sadece barışçıl*

34 Pazarıcı (n 12) 374.

35 Nair (n 11) 11-12.

36 Ram S. Jakhu, Kuan-Wei Chen and Bayar Goswami, 'Threats to Peaceful Purposes of Outer Space: Politics and Law' (2020) 18(1) *Astropolitics* 22, 25.

37 UNGA Res 1148 (XII) (14 November 1957) 4.

38 UN Doc A/3818, 'Union of Soviet Socialist Republics: Request for the Inclusion of an Item in the Provisional Agenda of the Thirteenth Session' (17 March 1958) 1.

*amaçlar için kullanılmasının ortak amaç olduğu tanımak*³⁹ şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca ilgili karar doğrultusunda uluslararası bir organın önemi vurgulanarak Uzayın Barışçıl Kullanımları Geçici Komitesi oluşturulmuştur.⁴⁰ 12 Aralık 1959 tarihli 1472 (XIV) sayılı karar kapsamında ise COPUOS kurulmuştur.⁴¹ COPUOS'un odağının ve yetki alanlarının belirlenmiş olması, alanın barışçıl kullanımı ve silahsızlanma konusu arasındaki ayrımı belirtmesi nedeniyle önemlidir.⁴² Alana yönelik önemli düzenlemelerden biri de 20 Aralık 1961 tarihinde alınmış olan 1721 (XVI) sayılı karardır. Bu kapsamda alanın barışçıl amaçlarla kullanılması için iş birliğinin güçlendirilmesi ihtiyacına vurgu yapılmıştır.⁴³

BM bünyesinde hazırlanan önergelerle birlikte, alana yönelik oluşturulan uluslararası anlaşmalarda da kavrama yer verilmiştir. Bu bağlamda, 27 Ocak 1967 tarihli Uzay Anlaşması'nın⁴⁴ 3., 4. ve 11. maddeleri uzayın barışçıl keşif ve kullanımı anlamında önemlidir. Anlaşmanın 3. maddesinde barışçıl kullanım ve uluslararası iş birliğinin sağlanması için faaliyetlerin uluslararası hukuka uygunluğu vurgulanmıştır:

*'Anlaşmaya Taraf Devletlerin ay ve diğer gök cisimleri dahil, uzayın keşif ve kullanılmasında ilgili faaliyetleri, milletlerarası barış ve güvenliğin korunması ve milletlerarası işbirliği ve anlayışın teşviki amacıyla Birleşmiş Milletler Yasası da dahil olmak üzere Devletler hukukuna uygun bir şekilde yürütülmektedir.'*⁴⁵

Uzay Anlaşması'nın 4. maddesinde ise alanın askeri kullanımına barışçıl amaçlarla kullanım çerçevesinde sınırlama getirildiği belirtilmiştir:

*'Anlaşmaya Taraf bütün Devletler ay ve gök cisimlerini münhasıran barışçı amaçlarla kullanacaklardır. Gök cisimleri üzerinden askeri üs ve tesisler kurulması ve tahkimat yapılması her tip silahın denenmesi ve askeri manevralar yapılması yasaktır. Askeri personelin bilimsel araştırma veya diğer barışçı bir amaçla kullanılması yasaklanmamıştır. Ay ve diğer gök cisimlerinin barışçı amaçlarla keşfi için gerekli her türlü teçhizat ve tesisin kullanılması da yasaklanmamıştır.'*⁴⁶

1959 Antarktika Anlaşması'nın 1. maddesi de Uzay Anlaşması'nın 4. maddesiyle benzer şekildedir:

'Antarktika salt barışçıl amaçlar için kullanılacaktır. Her türlü silahın denenmesi üs ve tahkimat yapılması, manevra vb askeri nitelikli her önlem yasaklanacaktır. İşbu Anlaşma askeri

39 UNGA Res 1348 (XIII) (13 December 1958) 5.

40 ibid 5-6.

41 UNGA Res 1472 (XIV) (12 December 1959) 5.

42 Froehlich, Seffinga and Qui 'Initial Mandates of the Committee' (n 12) 13-15.

43 UNGA Res 1721 (XVI) (20 December 1961) 6.

44 Anlaşmanın İngilizce orijinal metni için Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies' (adopted 27 January 1967, entered into force 10 October 1967) 610 UNTS 205; Türkçe metni için Ay ve diğer gök cisimleri dahil, uzayın keşif ve kullanılmasında devletlerin faaliyetlerini yöneten ilkeler hakkında Anlaşma, Karar Sayısı: 6/8766, RG 23.10.1967/12732 kullanılmıştır.

45 ibid 2.

46 ibid 2.

*personel ya da donanımın bilimsel araştırma veya öteki barışçıl amaçlarla kullanılmasına engel teşkil etmeyecektir.*⁴⁷

Andlaşmanın 11. maddesinde ise uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanılması konusunda uluslararası iş birliğinin teşvik edilmesi adına Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, halk ve uluslararası bilim topluluklarıyla mümkün olan bilgilerin paylaşılması konusuna değinilmiştir.⁴⁸

1967 Uzay Andlaşması'nın yanı sıra 22 Nisan 1968 tarihli, Kurtarma Andlaşması olarak bilinen, Astronotların Kurtarılması, Astronotların ve Uzaya Fırlatılmış Olan Araçların Geri Verilmeleri Hakkında Andlaşma⁴⁹, 29 Mart 1972 tarihli, Sorumluluk Sözleşmesi olarak bilinen, Uzay Cisimlerinin Verdiği Zarardan Dolayı Uluslararası Sorumluluk Hakkında Sözleşme⁵⁰ ve 14 Ocak 1975 tarihli, Tescil Sözleşmesi olarak bilinen, Uzaya Fırlatılan Cisimlerin Tescilli Sözleşmesi⁵¹ kapsamında alanın barışçıl amaçlarla kullanımına yönelik vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda ilgili andlaşmaların giriş bölümünde, insanlığın ortak çıkarlarına ve uluslararası iş birliğine değinilmiştir.

18 Aralık 1979 tarihli, Ay Andlaşması olarak bilinen, Devletlerin Ay'da ve Diğer Gök Cisimlerindeki Faaliyetlerini Düzenleyen Anlaşma⁵² kapsamında da uzayın barışçıl keşif ve kullanımı vurgulanmıştır. Bu kapsamda kavram andlaşmanın 3. maddesinin 1. ve 4. bendinde ele alınmıştır. Andlaşmanın ilgili maddesinin 1. bendinde '*Ay, bütün Taraf Devletlerce yalnızca barışçıl amaçlarla kullanılacaktır*'⁵³ ifadesine yer verilirken, 4. bendinde alanın askeri bağlamda kullanımına ilişkin bazı detaylar şu şekilde belirtilmiştir:

*'Ay üzerinden askeri üsler ve tesisler kurmak ve tahkimat yapmak, her türlü silah denemelerinde ve askeri manevralar yapmak yasaklanmıştır. Bilimsel araştırma amaçlarıyla veya diğer her türlü barışçı amaçla askeri personel kullanılması yasaklanmamıştır. Ay'ın barışçı amaçlı keşfi ve kullanımı için gerekli her türlü donatım ve tesisatın kullanılması da yasaklanmamıştır.*⁵⁴

Uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı ilkesi ifade edildiği üzere çok sayıda hukuki metinde kendisine yer bulmuştur. Kavramın ve ilkenin uluslararası metinlerde kullanımına rağmen sınırları ve tanımı netleştirilmemiştir. Bu durum gerek uzayın

47 Antarktika Andlaşması (n 30) 2.

48 Uzay Andlaşması (n 44) 3.

49 Agreement on the Rescue of Astronauts, the Return of Astronauts and the Return of Objects Launched into Outer Space (adopted 22 April 1968, entered into force 3 December 1968) 672 UNTS 119.

50 Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects (adopted 29 March 1972, entered into force 1 September 1972) 961 UNTS 187.

51 Convention on Registration of Objects Launched into Outer Space (adopted 14 January 1975, entered into force 15 September 1976) 1023 UNTS 15.

52 Andlaşmanın orijinal metni için Agreement Governing the Activities on the Moon and Other Celestial Bodies (adopted 18 December 1979, entered into force 11 July 1984) 1363 UNTS 3; Türkçe metni için Devletlerin Ay'da ve Diğer Gök Cisimlerindeki Faaliyetlerini Düzenleyen Anlaşma, Karar Sayısı: 2011/1843, RG 11.06.2011/27961 kullanılmıştır.

53 ibid 2.

54 ibid 2.

barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı ilkesinin gerekse barışçıl amaçlar kavramının doğasını sorgulamayı gerektirmektedir. Kavramın doğasına ilişkin literatür tartışmasına önceki başlıkta yer verilmiş ve kavramın askeri olmayan ve saldırgan olmayan şeklinde yorumlarına değinilmiştir. Bu başlıkta ise uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı ilkesinin hukuki metinlerde ne şekilde yer aldığı belirtilmiştir. Her ne kadar bu kavramlara ilişkin literatürde ve hukuki metinlerde açıklamalar yer alıyor olsa da günümüzde alana yönelik uygulamalarda çeşitli durumlar söz konusudur. Özellikle son yıllarda uzay alanında kullanılan araçların, dahası bu alanda önemli araçlar olan uyduların, doğası ve farklı amaçlara yönelik kullanımları, bu araçları uzayın barışçıl keşif ve kullanımı ilkesi bakımından değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda bilhassa uyduların çift yönlü doğası kavram kapsamında ele alınmayı gerektirmektedir. Buna istinaden bir sonraki başlıkta, uyduların çift yönlü kullanımı ekseninde, barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı tartışılacaktır.

V. Uyduların Barışçıl Amaçlarla Keşif ve Kullanımı Sorunu

Günümüzde uzay, ekonomik değerinin ve kullanım alanlarının gittikçe artmasıyla önemli konuma gelmiştir. Zaman içerisinde alanı kullanan aktörlerde ve gerçekleştirilen faaliyetlerin amacıyla yaşanan değişim uzay rekabetine yeni bir boyut getirmiştir.⁵⁵ Bu bağlamda, uzayın kullanım alanlarına, alanın keşif ve kullanımında barışçıl amaçlar kavramının nasıl yorumlandığına ve hukuki metinlerde kavrama ne şekilde yer verildiğine değinilmiştir. Bu başlıkta ise uzay faaliyetleri için önemli araçlardan olan uyduların çift yönlü faaliyetleri, uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı açısından ele alınacaktır.

Önceki bölümde değinildiği üzere uydular çok yönlü kullanılabilen araçlardır. Bu araçların çift yönlü kullanımının avantajları olsa dahi, güvenlik sebepleri dolayısıyla belirsiz durumlar yaratmaktadır. Örneğin bir keşif uydusunun askeri amaçla kullanılması durumunda, pasif sistemler olan uydulara savunma ve saldırma işlevlerini yüklemektedir. Bu nedenle bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılan bir uydunun tehdit oluşturup oluşturmayacağı belirsiz kalmaktadır. Bu güvenlik ikilemi, olası bir çatışmaya sebep verebilecek niteliktedir.⁵⁶

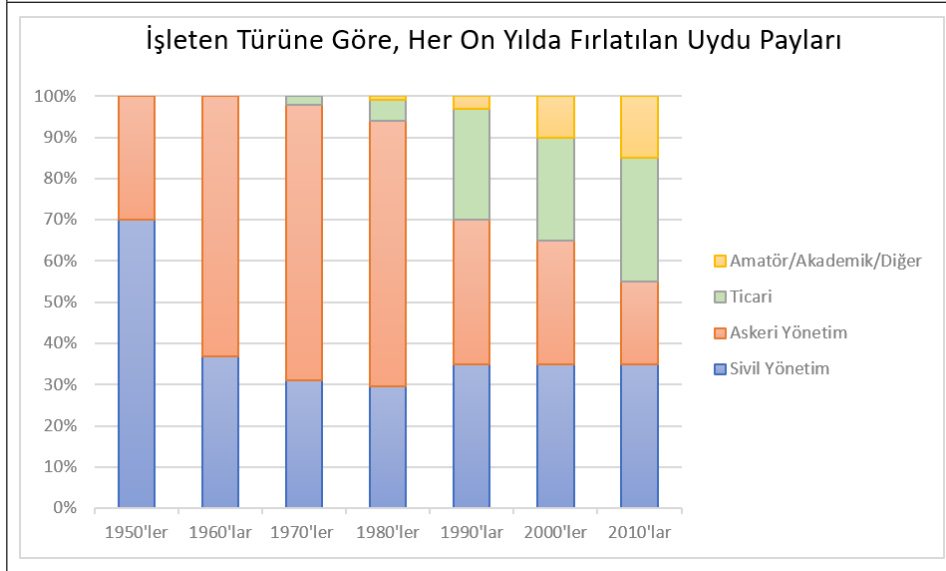
Devletlerin yanı sıra, ticari şirketlerin ve bireylerin alana dahil olması ticari faaliyetleri hızlandırarak alanın ekonomik açıdan etkisine önem kazandırmıştır. Bu durum, başlangıçta askeri faaliyetler için kullanılan alana ticari bir boyut eklemiştir. Dolayısıyla alana yönelik aktörlerin faaliyetleri ticari faaliyetlere bağımlı duruma gelmiştir. Bundan dolayı devletlerin olası bir duruma karşı alanda hakimiyetlerini geliştirme çabaları, geliştirilen araçların çok yönlü kullanıma uygun doğası nedeniyle

55 Frans G. von der Dunk, 'Sovereignty Versus Space- Public Law and Private Launch in the Asian Context' (2001) 5(1) Singapore Journal of International & Comparative Law 22, 22-24.

56 Aleksander M. Lubojemski, 'Satellites and the Security Dilemma' (2019) 17(2) Astropolitics 1, 1-2.

kargaşa yaratabilecek düzeydedir.⁵⁷ Bu nedenle alanda kullanılacak teknolojinin nerede ve hangi amaçlar doğrultusunda kullanılacağı önem kazanmıştır.⁵⁸ Bu bağlamda Deganit Paikowsky'nin de belirttiği üzere Soğuk Savaş ile birlikte alanda yaşanan değişimin nedenleri yeni aktörlerin faaliyetlere yoğun katılımı ve uzaya ulaşmak için izlenen yollarda değişiklik görülmesidir. Zira alana ulaşmak konusunda öncelikli amaç ulusal anlamda farklı alanlarda sağlanacak fayda iken, maliyet-fayda merkezli bir yaklaşımla yer değiştirmiştir.⁵⁹ 1950-2010 yılları arasında uydular açısından yaşanan bu değişim sürecini Tablo 1'den değerlendirmek mümkündür:

Tablo 1. İşleten Türüne Göre, Her On Yılda Fırlatılan Uydu Payları⁶⁰

İşleten türüne göre on yıllık periyotlar şeklinde uyduların alanlara dağılımını gösteren Tablo 1'den görüleceği üzere zamanla uyduların kullanım alanları ciddi oranda farklılık göstermiştir. 1950'li yıllardan 1970'lere kadar olan süreçte sivil ve askeri amaçlı uydu kullanımı yoğunlukta iken, 1990'lardan itibaren ticari ve diğer faaliyetlerin alanı kullanımı dikkat çekmektedir. Bu durum uyduların çift yönlü kullanımını kaçınılmaz hale getirmektedir. Dolayısıyla bugün karşılaşılan durum, askeri faaliyetlerin yalnızca askeri uydular tarafından gerçekleştirilmemesi nedeniyle, gerçekleştirilen faaliyetlerin hala 'barışçıl' temelde olup olmadığıdır. Barışçıl amaçlar kavramına ilişkin başlıkta yer verildiği üzere, kavramın saldırgan olmayan

57 Gerardine Meishan Goh, *Dispute Settlement in International Space Law: A Multi-Door Courthouse For Outer Space* (1st edn, Martinus Nijhoff 2007) 144-48.

58 Paul G. Dembling and Daniel M. Arons, 'The Evolution of the Outer Space Treaty' (1967) 3 Documents on Outer Space Law 419, 432-35.

59 Paikowsky (n 9) 2-3.

60 Jonathan C. McDowell, 2017- Satellite Statistics'den alıntılaman Krystal Wilson, 'Secure World Foundation and Small Satellites' (*Secure World Foundation USGIF Small Sat Working Group*, 28 Haziran 2017) 5 <<https://swfound.org/media/205913/kwilsonusgif-small-sats-628.pdf>> Erişim Tarihi 28 Mart 2022.

yorumunda askeri olan fakat silahlı olmayan faaliyetlerin saldırgan nitelik taşıyıp taşımayacağı belirsizdir. Özellikle 1990'lardan itibaren bu durumu kontrol etmek oldukça zorlaşmıştır.

Uyduların hem saldırı hem savunma amaçlı kullanıma elverişli yapıları yaşanan ikilik halini mümkün kılmaktadır. Bu ikilik hali, uyduların işlevsel olarak tanımlanmalarını zorlaştırmakta ve hukuki anlamda sorunlara sebebiyet vermektedir. Bu nedenle kullanım alanları arasındaki sınırları bulanıklaştırdığı için alanın barışçıl kullanımı kavramı açısından çelişki yaratmaktadır. Bu bağlamda Scheffran'ın da belirttiği üzere alana yönelik sınırın tanımlanması giderek önem kazanmıştır.⁶¹ Öte yandan Jackson Nyamuya Maogoto ve Steven Freeland devletlerin pasif askeri faaliyetlerden uzayda silahlanmaya giden yaklaşımlarının bu belirsizliğe zemin hazırladığını belirtmektedir. Bu noktada, dünyanın hemen hemen her noktasına hızlıca ulaşmak konusunda önemli araçlar olan uyduların önemi giderek artmaktadır.⁶²

Uzaktan algılama amaçlı kullanılan uydular, uyduların çift yönlü olarak sıklıkla kullandığı alanlardan biridir. Öncelikle askeri amaçlara yönelik kullanılmış olan uzaktan algılama uydularının, sivil ve ticari kullanıma girmesi değişiklik yaratmıştır. ABD, Fransa, Kanada, Rusya, İsrail ve Hindistan'ın uydulardan elde edilen verileri ticari amaçla sattığı bilinmektedir.⁶³ Bu bağlamda Küresel Konumlanma Sistemi (*Global Positioning System- GPS*) gibi sistemlerin ticari olarak kullanımının artışı yaşanan değişiklikte etkili olmuştur. Sağladıkları veri akışı dolayısıyla uzaktan algılama uyduları askeri anlamda önemli bir kaynak oluşturmakta ve barışçıl kullanım kavramıyla çelişen araçlara dönüşmektedir.⁶⁴

Uzaktan algılama uyduları gibi iletişim uyduları da çift yönlü kullanılan uydulardır. Savaş dönemlerinde iletişim uyduları askeri amaçlı olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda 1996 yılında Bosna'da ve 1999'da Kosova'da INTELSAT uydularının ABD tarafından kullanıldığı bilinmektedir.⁶⁵ Bu bağlamda bir diğer örnek, uyduların önemli rol oynadığı 1991 Körfez Savaşı'dır. Ayrıca savaş sırasında çeşitli uzay sistemleri bir arada kullanılmıştır. Bu nedenle Körfez Savaşı ilk uzay savaşı olarak nitelendirilmekle birlikte yeni bir sürecin başlangıcını temsil etmektedir.⁶⁶ Savaş süresince ABD tarafından INMARSAT üzerinden uydu görüntülerinin sağlanması, uyduların yoğun kullanımı ve sağlanan bilgi akışı, savaşın sonucunun belirlenmesinde önemli bir

61 Scheffran (n 3) 49.

62 Jackson Nyamuya Maogoto and Steven Freeland, 'Space Weaponization and the United Nations Charter Regime on Force: A Thick Legal Fog or a Receding Mist' (2007) 41(4) *The International Lawyer* 1091, 1094-95.

63 Nina Tannenwald, 'Law Versus Power on the High Frontier: The Case for a Rule-Based Regime for Outer Space' (2004) 29(2) *Yale Journal of International Law* 363, 381-83.

64 Saadia Zahoor, 'Maintaining International Peace and Security by Regulating Military Use of Outer Space' (2017) 14(2) *Policy Perspectives* 113, 122.

65 Tannenwald (n 63) 386.

66 Richard A. Morgan, 'Military Use of Commercial Communication Satellites: A New Look at the Outer Space Treaty and Peaceful Purposes' (1994) 60(1) *Journal of Air Law and Commerce* 237, 234; Scheffran (n 3) 49.

avantaj sağlamıştır.⁶⁷ Alanla iletişim kurulması ve görüntü alınması için Fransız Spot Image firmasına ait ticari uydu verileri de kullanılmıştır. İlerleyen süreçte ise bölgeye ait görüntülerin satışına yasak getirilmiştir.⁶⁸ Dolayısıyla kriz dönemlerinde ABD'nin ticari uydu verilerini dağıtım tekeline almaya çalıştığını belirtmek mümkündür.

1991 Körfez Savaşı'nda yaşanan durumun benzer bir örneği 2001 Afganistan Savaşı'nda söz konusu olmuştur. Savaş sırasında bölgeye ilişkin elde edilen görüntülerin satılmaması için ABD müdahalede bulunmuştur. Bu bağlamda ABD, IKONOS-2 uydu görüntülerinin haklarını Space Imaging firmasından satın almıştır. Bu örneklerden hareketle ABD'nin ticari uydulardan elde edilen verileri istihbarat sistemi için birincil kaynak haline getirdiği görülmektedir.⁶⁹ Zaman içerisinde bu durum giderek artış göstermiştir. Bu bağlamda, 1991 Körfez Savaşı'nda askeri amaçlı haberleşmek için ticari uyduların %25'inden fazlasının kullanıldığı belirtilirken, 2003 yılında gerçekleşen Irak Savaşı sırasında bu durum %85'lerin üzerinde olmuştur.⁷⁰ Buna göre Körfez Savaşı'ndan itibaren uzayın modern çatışmanın bir parçası haline geldiğini açıkça görmek mümkündür.⁷¹

Uyduların çift yönlü kullanımı yalnızca ABD değil, farklı devletler tarafından da gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda 2018 yılında Pakistan tarafından fırlatılan uzaktan algılama uydusu PSSR-1'in temel olarak kalkınma ve çevresel faaliyetlere destek amaçlı kullanılacağı belirtilse de istihbarat faaliyetlerinde de faydalı olacağı ifade edilmiştir.⁷² Benzer bir örnek olarak Mısır, 2019 yılında fırlattığı EgyptSat-A uydusunun hem tarımsal amaçlar hem de sınır kontrolü amaçlı kullanım sağlayacağını belirtmiştir.⁷³

Durumun güncel örneği ise 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna savaşı sırasında özel şirketlere ait uyduların aktif olarak kullanılması sırasında gerçekleşmiştir. Öncelikle Rus birliklerinin Rusya'nın Belgorod şehrinden Ukrayna sınırına doğru hareket halinde olduğu Amerikan uzay şirketi olan Capella Space'e ait ticari uydu görüntüleri sayesinde fark edilmiştir.⁷⁴ Savaş sırasında ise iletişim kesintilerinin önüne geçilmesi için SpaceX şirketine ait uydu takımyıldızı olan Starlink tarafından Ukrayna'ya destek verilmiştir. Bu bağlamda Starlink uyduları hem sivil hem de askeri amaçlı olarak kullanılmıştır. Bu durum uyduların barışçıl amaçlarla kullanımı

67 Morgan (n 66) 239; David Webb, 'On the Definition of Space Weapon (*When is a Space Weapon Not a Space Weapon?*)' (*The Praxis Centre*, Leeds Metropolitan University) <http://praxis.leedsmet.ac.uk/praxis/documents/space_weapons.pdf> Erişim Tarihi 20 Mayıs 2021.

68 Goh (n 57) 148.

69 ibid 149.

70 Tannenwald (n 63) 383.

71 Morgan Meaker, 'High Above Ukraine, Satellites Get Embroiled in the War' (*Wired*, 04 March 2022) <<https://www.wired.co.uk/article/ukraine-russia-satellites>> Erişim Tarihi 1 Mart 2023.

72 Maqbool Malik, 'Pakistan to launch satellite next year' (*The Nation*, 10 Ekim 2017) <<https://nation.com.pk/10-Oct-2017/pakistan-to-launch-satellite-next-year>> Erişim Tarihi 01 Haziran 2021.

73 Ahmed Megahid, 'Egypt is launching a new reconnaissance satellite to help military with border controls' (*Space In Africa*, 2 Eylül 2018) <<https://africanews.space/egypt-is-launching-a-newreconnaissance-satellite-to-help-military-with-border-controls/>> Erişim Tarihi 01 Haziran 2021.

74 Meaker (n 71).

kapsamında düşünüldüğünde, elde edilen verilerin askeri olmayan veya saldırgan olmayan bağlamdan hangisi ile ilişkilendirileceğini belirlemek oldukça zordur. Bu nedenle, Şubat 2023'te Starlink tarafından yapılan açıklamada, Ukrayna'nın Starlink'i saldırgan askeri amaçlarla kullanmasının kısıtlanacağı belirtilmiştir.⁷⁵

Starlink uydularının yanı sıra Maxar Technologies, BlackSky ve Planet Technologies'e ait yüksek çözünürlüklü ticari uydulara sahip firmalar da önemli rol oynamıştır. Bu uyduların görüntüleri kullanılarak Rus birliklerinin hareketleri adım adım izlenmiştir. Şirketler tarafından yapılan açıklamada küresel şeffaflığın artırılması amacıyla uydu görüntülerinin paylaşıldığı ve bu görüntülerin savaşın ayrıntılarının değil, insani krizlere nasıl yanıt verilebileceğinin anlaşılması için önemli olduğu belirtilmiştir.⁷⁶ Maxar'ın uyduları uzun yıllardır doğal afetler ve küresel olaylarda kullanılmış olsa da Rusya-Ukrayna Savaşı sırasında elde ettiği verilerin gerek sayısı gerekse kalitesi daha önce elde edilmemiş düzeydedir. Maxar Technologies kıdemli direktörünün de belirttiği üzere, bu uydular ağır silahlarda yer alan çok küçük parçaları dahi görebilecek özelliktedir. Dolayısıyla uyduların giderek artan yetenekleri, bu araçların kullanımının barışçıl amaçlarla keşif ve kullanım ilkesi kapsamında değerlendirilmesini daha önemli hale getirmektedir.⁷⁷

Görüldüğü üzere uzaktan algılama, iletişim ve ticari amaçlı uydular savaş benzeri kriz durumlarında askeri amaçlı olarak kullanılabilir. Bu uyduların kullanım amacı uzaydan gerçekleştirilen silahlı bir faaliyet olmasa da elde edilen veriler sayesinde kara veya hava sahası aracılığıyla gerçekleştirilecek askeri faaliyetler için bilgi akışı sağlamaktadır. Dolayısıyla bu faaliyetlerin silahlı olmayan askeri faaliyetler ve saldırgan olmayan ve silahlı olmayan askeri faaliyetler kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. İlgili faaliyetlerin saldırgan olmayan ve silahlı olmayan askeri faaliyetler kapsamında değerlendirilmesi durumunda COPUOS kapsamında ele alınacak ve barışçıl olarak nitelendirilebilmesi söz konusu olacaktır. Öte yandan barışçıl amaçlar kavramının askeri olmayan yorumuna göre, silahlı olmayan askeri faaliyetleri uluslararası bağlamda ele alacak kurum mevcut değildir. Bu belirsizlikler ile birlikte, gelecekteki olası hamlelerin gerçekleştirilmesi için askeri veri akışı sağlayan faaliyetlerin, barışçıl amaçlar kavramı bağlamında değerlendirilebilmesi için, saldırgan olmayan ve askeri olmayan yaklaşımları üzerinden okunması ayrı bir sorunsalı beraberinde getirmektedir.

75 Amritha Jayanti, 'Starlink and the Russia-Ukraine War: A Case of Commercial Technology and Public Purpose?' (*Belfer Center for Science and International Affairs*, 9 Mart 2023) <<https://www.belfercenter.org/publication/starlink-and-russia-ukraine-war-case-commercial-technology-and-public-purpose>> Erişim Tarihi 10 Mart 2023.

76 Frank Gardner, 'Uydu görüntülerine göre Rusya'nın Ukrayna sınırındaki varlığı sürüyor' (*BBC News Türkçe*, 18 Şubat 2022) <<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60431937>> Erişim Tarihi 15 Ocak 2023; Sandra Erwin, 'Commercial spy satellites put Russia's Ukraine invasion in the public eye' (*Spacenews*, 27 Şubat 2022) <<https://spacenews.com/satellite-imaging-companies-increase-profile-as-they-track-russias-invasion-of-ukraine/>> Erişim Tarihi 10 Ocak 2023; Denise Chow and Yuliya Talmazan, 'Watching from space, satellites collect evidence of war crimes' (*NBC News*, 3 Mayıs 2022) <<https://www.nbcnews.com/science/science-news/ukraine-satellites-war-crimes-rcna26291>> Erişim Tarihi 10 Mart 2023.

77 Chow and Talmazan (n 76).

VI. Sonuç

Günümüzde uzay, her ne kadar mekânsal olarak uzak bir noktada olsa da, hayatımızın önemli bir parçası haline gelmiştir. Aktörlerin rekabetine bağlı olarak hızlı gelişim gösteren uzay faaliyetleri insanlığın gelişimine önemli katkılar sunmaktadır. Alana yönelik faaliyetlerin kontrolünün sağlanabilmesi için hukuki düzenlemeler oluşturulması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda hukuki düzenlemelerde öne çıkan temel ilkelerden birinin ‘uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı’ ilkesi olduğu görülmektedir. Bu noktada temel sorun, ilkedeki yer verilen barışçıl amaçlar kavramının nasıl yorumlandığına ilişkindir.

Çalışmanın amacı, uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı ilkesi bağlamında uzayın kullanılmasında önemli araçlar olan uyduların kullanımını incelemektir. Bu bağlamda makalede, uyduların kullanım alanları ve tarihsel bağlamda sürecin gelişimi ele alınmıştır. Buna göre uyduların çeşitli amaçlara yönelik kullanıldığı, çift yönlü kullanıma uygun yapıya sahip oldukları ve zamanla gerek kullanım alanlarının gerekse kullanan aktörlerin çeşitlendiği görülmüştür. Uydu kullanımının, uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı ilkesi bağlamında ele alınabilmesi için öncelikle barışçıl amaçlar kavramına odaklanılmıştır. Zira sistemde yaşanan paradigma değişikliği dolayısıyla kavramın anlamında değişiklik ve belirsizlik meydana gelmiştir. Bu bağlamda literatür incelendiğinde, kavramın saldırgan olmayan ve askeri olmayan şeklinde yorumlandığı görülmektedir. İki yaklaşım arasındaki temel farklılık silahlı olmayan askeri faaliyetlerin hangi kapsamda değerlendirileceği ve hangi kurum çerçevesinde tartışılacağı üzerinedir. Bu durum, uyduların çift yönlü olarak kullanıldığı durumları incelemeyi gerektirmektedir.

Çalışmada, barışçıl amaçlar kavramının literatür incelemesinin yanı sıra hukuki metinlerde nasıl yer aldığı incelenmiştir. Bu bağlamda kavrama gerek BM bünyesinde hazırlanan önerelerde gerekse alana yönelik 1967 Uzay Andlaşması gibi metinlerde yer verilmiştir. Söz konusu durumun nedeni, kavrama bu denli yer verilmiş olmasına rağmen, pratikte ifade ettiği anlamın hala belirsiz kalmasıdır. Bu durumu ele almak adına, uyduların kullanım alanlarında zaman içerisinde yaşanan değişim ve ilgili örnekler incelenmiştir. Özellikle Soğuk Savaş ile birlikte Yeni Uzay ve Eski Uzay olarak adlandırılan bu değişim sürecinin yaşanmasının iki nedeni olduğu öne çıkmaktadır. Bu bağlamda alanı kullanan aktörlerin değişiklik göstermesi ve aktörlerin uzaya ulaşırken tercih ettiği yollarda yaşanan değişiklik bu kırılmanın nedenlerini oluşturmaktadır. Buradan hareketle, çalışmada yer verilen 1991 Körfez Savaşı ve 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı’na ilişkin örneklerde bu değişimi görmek mümkündür. Savaş süresince ticari uyduların yoğun kullanımı ve uydu verilerine ulaşılmasına kısıtlama getirilmesi, uyduların barışçıl doğası konusunda belirsizlik yaratmaktadır. Bilhassa da barışçıl amaçlar kavramına ilişkin saldırgan olmayan ve askeri olmayan yorumu üzerinden ele alındığında, faaliyetlerin hala barışçıl sınırlarda kalıp kalmadığı sorusu karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada çalışma hukuki metinlerde vurgulanmasına rağmen, uzayın barışçıl amaçlarla keşif ve kullanımı ilkesinin ve dahası

barışçıl amaçlar kavramının yaşanan değişim süreci göz önüne alınarak tanımlanması gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: K.B., P.Ş.; Veri Toplama: P.Ş.; Veri Analizi /Yorumlama: P.Ş.; Yazı Taslağı: P.Ş.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: K.B.; Son Onay ve Sorumluluk: K.B., P.Ş.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Author Contributions: Conception/Design of study: K.B., P.Ş.; Data Acquisition: P.Ş.; Data Analysis/Interpretation: P.Ş.; Drafting Manuscript: P.Ş.; Critical Revision of Manuscript: K.B.; Final Approval and Accountability: K.B., P.Ş.

Bibliyografya/Bibliography

Kitaplar/Books

Dickson P, *A Dictionary of the Space Age* (1st edn, Johns Hopkins University Press 2009).

Feldman G J, *The Report of the United Nations Legal Committee on the Peaceful Uses of Outer Space: A Provisional Appraisal* (Second Colloquium on the Law of Outer Space, Springer 1960).

Froehlich A, Seffinga V and Qui R, 'Initial Mandates of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space (COPUOS) and the Conference on Disarmament (CD)' in Annette Froehlich and Vincent Seffinga (eds), *The United Nations and Space Security: Conflicting Mandates between UNCOPUOS and the CD* (1st edn, Springer 2020) 7-28.

Froehlich A, Seffinga V and Qui R, 'The Development of the Mandates of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space (COPUOS) and the Conference on Disarmament (CD) and the Collaboration Between the Forums' in Annette Froehlich and Vincent Seffinga (eds), *The United Nations and Space Security: Conflicting Mandates between UNCOPUOS and the CD* (1st edn, Springer 2020) 29-106.

Goh GM, *Dispute Settlement in International Space Law: A Multi-Door Courthouse For Outer Space* (1st edn, Martinus Nijhoff 2007).

Jakhu RS and Pelton JN, *Global Space Governance: An International Study* (1st edn, Springer 2017).

Koudelka O, 'The Technical Dimension of Space' in Christian Brünner and Alexander Soucek (eds), *Outer Space in Society, Politics and Law* (Springer-Verlag 2011) 46-54.

Meray SL, *Uzay ve Milletlerarası Hukuk: Uzay Hukukunda İlk Adımlar* (1st edn, Ankara Üniversitesi Basımevi 1964).

Nair KK, *Small Satellites and Sustainable Development-Solutions in International Space Law* (1st edn, Springer 2019).

Pazarıcı H, *Uluslararası Hukuk* (3rd edn, Turhan Kitabevi 2005).

Tronchetti F, 'Legal Aspects of the Military Uses of Outer Space' in Frans von der Dunk and Fabio Tronchetti (eds), *Handbook of Space Law* (1st edn, Edward Elgar Publishing 2015) 331-81.not.

Wolff JM, 'Peaceful Uses of Outer Space Has Permitted Its Militarization – Does It Also Mean Its Weaponization?' in Kersting Vignard (eds), *Making Space for Security?* (UNIDIR 2003) 5-13.

Makaleler/Articles

- Dembling PG and Arons D M, 'The Evolution of the Outer Space Treaty' (1967) 3 Documents on Outer Space Law 419-56.
- Jakhu RS, Chen K and Goswami B, 'Threats to Peaceful Purposes of Outer Space: Politics and Law' (2020) 18(1) *Astropolitics* 22-50.
- Jasani B ve Lunderius MA, 'Peaceful Uses of Outer Space-Legal Fiction and Military Reality' (1980) 11(1) *Bulletin of Peace Proposals* 57-70.
- Lubojemski AM, 'Satellites and the Security Dilemma' (2019) 17(2) *Astropolitics* 1-14.
- Maogoto JN and Freeland S, 'Space Weaponization and the United Nations Charter Regime on Force: A Thick Legal Fog or a Receding Mist' (2007) 41(4) *The International Lawyer* 1091 – 1119.
- Menter M, 'Peaceful Uses of Outer Space and National Security' (1983) 17(3) *The International Lawyer* 581-95.
- Meyer A, 'Legal Problems of Outer Space' (1962) 28(4) *Journal of Air Law and Commerce* 339-45.
- Morgan RA, 'Military Use of Commercial Communication Satellites: A New Look at the Outer Space Treaty and Peaceful Purposes' (1994) 60(1) *Journal of Air Law and Commerce* 237-326.
- Paikowsky D, 'What Is New Space? The Changing Ecosystem of Global Space Activity' (2017) 5(2) *New Space* 1-5.
- Scheffran J, 'Dual-Use in a New Security Environment - The Case of Missiles and Space' (2006) 26 *INESAP Information Bulletin* 48-53.
- Tannenwald N, 'Law Versus Power on the High Frontier: The Case for a Rule-Based Regime for Outer Space' (2004) 29(2) *Yale Journal of International Law* 363-422.
- Von der Dunk FG, 'Sovereignty Versus Space- Public Law and Private Launch in the Asian Context' (2001) 5(1) *Singapore Journal of International & Comparative Law* 22-47.
- Zahoor S, 'Maintaining International Peace and Security by Regulating Military Use of Outer Space' (2017) 14(2) *Policy Perspectives* 113-135.

Uluslararası Andlaşmalar ve Belgeler/International Treaties and Documents

- Agreement Governing the Activities on the Moon and Other Celestial Bodies (adopted 18 December 1979, entered into force 11 July 1984) 1363 UNTS 3.
- Agreement on the Rescue of Astronauts, the Return of Astronauts and the Return of Objects Launched into Outer Space (adopted 22 April 1968, entered into force 3 December 1968) 672 UNTS 119.
- Antarctic Treaty (adopted 1 December 1959, entered into force 23 June 1961) 402 UNTS 71.
- Antarktika Andlaşması, Karar Sayısı: 95/7172, RG 18.9.1995/22408.
- Ay ve diğer gök cisimleri dahil, uzayın keşif ve kullanılmasında devletlerin faaliyetlerini yöneten ilkeler hakkında Andlaşma, Karar Sayısı: 6/8766, RG 23.10.1967/12732.
- Birleşmiş Milletler Andlaşması, Sanfransisko'da 26 Haziran 1945 Tarihinde Yapılmış ve İmzalanmış Olan Birleşmiş Milletler Andlaşması ile Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün Onanması Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 4801, Kabul Tarihi 15.8.1945, RG 24.8.1945/6092.
- Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects (adopted 29 March 1972, entered into force 1 September 1972) 961 UNTS 187.
- Convention on Registration of Objects Launched into Outer Space (adopted 14 January 1975, entered into force 15 September 1976) 1023 UNTS 15.

Devletlerin Ay’da ve Diğer Gök Cisimlerindeki Faaliyetlerini Düzenleyen Anlaşma, Karar Sayısı: 2011/1843, RG 11.06.2011/27961.

Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies’ (adopted 27 January 1967, entered into force 10 October 1967) 610 UNTS 205.

UN Doc A/3818, ‘Union of Soviet Socialist Republics: Request for the Inclusion of an Item in the Provisional Agenda of the Thirteenth Session’ (17 March 1958).

UN Doc. A/C.1/PV.1289, ‘First Committee Verbatim Record of the Twelve Hundred and Eight-Nine Meeting, Seventeenth Session’ (3 December 1962).

UNGA Res 1148 (XII) (14 November 1957).

UNGA Res 1348 (XIII) (13 December 1958).

UNGA Res 1472 (XIV) (12 December 1959).

UNGA Res 1721 (XVI) (20 December 1961).

United Nations Charter (adopted 26 June 1945, entered into force 24 October 1945) 1 UNTS XVI.

İnternet Kaynakları/Online Resources

Chow D and Talmazan Y, ‘Watching from space, satellites collect evidence of war crimes’ (*NBC News*, 3 Mayıs 2022) <<https://www.nbcnews.com/science/science-news/ukraine-satellites-war-crimes-rcna26291>> Erişim Tarihi 10 Mart 2023.

Erwin S, ‘Commercial spy satellites put Russia’s Ukraine invasion in the public eye’ (*Spacenews*, 27 Şubat 2022) <<https://spacenews.com/satellite-imaging-companies-increase-profile-as-they-track-russias-invasion-of-ukraine/>> Erişim Tarihi 10 Ocak 2023.

Gardner F, ‘Uydu görüntülerine göre Rusya’nın Ukrayna sınırındaki varlığı sürüyor’ (*BBC News Türkçe*, 18 Şubat 2022) <<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60431937>> Erişim Tarihi 15 Ocak 2023.

Jayanti A, ‘Starlink and the Russia-Ukraine War: A Case of Commercial Technology and Public Purpose?’ (*Belfer Center for Science and International Affairs*, 9 Mart 2023) <<https://www.belfercenter.org/publication/starlink-and-russia-ukraine-war-case-commercial-technology-and-public-purpose>> Erişim Tarihi 10 Mart 2023.

‘Letter dated 19 August 1983 from the First Vice-Chairman of the Council of Ministers of the Union of Soviet Socialist Republics, Minister for Foreign Affairs of the USSR, to the Secretary-General’ (*Jaxa*) <https://www.jaxa.jp/library/space_law/chapter_3/3-2-1-2_e.html> Erişim Tarihi: 20 Ocak 2023.

Malik M, ‘Pakistan to launch satellite next year’ (*The Nation*, 10 Ekim 2017) <<https://nation.com.pk/10-Oct-2017/pakistan-to-launch-satellite-next-year>> Erişim Tarihi 01 Haziran 2021.

Meaker M, ‘High Above Ukraine, Satellites Get Embroiled in the War’ (*Wired*, 04 Mart 2022) <<https://www.wired.co.uk/article/ukraine-russia-satellites>> Erişim Tarihi 1 Mart 2023.

Megahid A, ‘Egypt is launching a new reconnaissance satellite to help military with border controls’ (*Space In Africa*, 2 Eylül 2018) <<https://africanews.space/egypt-is-launching-a-newreconnaissance-satellite-to-help-military-with-border-controls/>> Erişim Tarihi 01 Haziran 2021.

Smuclerova M, ‘Use of Outer Space for Peaceful Purposes’ (*Oxford Research Encyclopedia of Planetary Science*, 26 Nisan 2019) <<https://oxfordre.com/planetaryscience/view/10.1093/acrefore/9780190647926.001.0001/acrefore-9780190647926-e-38>> Erişim Tarihi 5 Ekim 2021.

Venkatachalam M S, 'What does it take to violate Article IV of the Outer Space Treaty: Looking to Artemis for the celestial answer' (*ILA Reporter*, 27 Ağustos 2021) <<https://ilareporter.org.au/2021/08/what-does-it-take-to-violate-article-iv-of-the-outer-space-treaty-looking-to-arthemis-for-the-celestial-answer-manasa-s-venkatachalam/>> Erişim Tarihi 1 Ekim 2023.

Webb D, 'On the Definition of Space Weapon (When is a Space Weapon Not a Space Weapon?)' (*The Praxis Centre*, Leeds Metropolitan University) <http://praxis.leedsmet.ac.uk/praxis/documents/space_weapons.pdf> Erişim Tarihi 20 Mayıs 2021.

Wilson K, 'Secure World Foundation and Small Satellites' (*Secure World Foundation USGIF Small Sat Working Group*, 28 Haziran 2017) <<https://swfound.org/media/205913/kwilsonusgif-small-sats-628.pdf>> Erişim Tarihi 28 Mart 2022.

Tezler / Thesis

Gleeson PK, 'Legal Aspects of the Use of Force in Space' (Master thesis, McGill University Institute of Air and Space Law 2005).